

פרוטוקול מס' 219

מישיבת ועדת העבודה
מיום ו', י"ז בכסלו תשל"ו - 21.11.1975, שעה 8.30

נ כ ח ו :

חברי הוועדה:

ש. ארבל-אלמוזלינו - היו"ר
ז. אמיר
מ. גז
פ. גרופר
ל. דיציאן
מ. דרובלס
ה. זיידל
י. יודין
ח. שמעוני

מוזמנים:

מ. טמיר - משרד הבטחון
א. איסירוב - משרד הבטחון
י. רוזם - משרד הבטחון
א. גורני - משרד הבטחון
א. פינק - משרד הבטחון
א. גלס - משרד המשפטים
א. נויבך - משרד האוצר
ש. לדור - ארגון נכי צה"ל
י. מעוז - ארגון נכי צה"ל

מזכיר הוועדה: מ. משולם

רשמה: א. עצמון

סדר היום: (1) חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 9), תשל"ה-1975.
(2) חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 11), תשל"ה-1975.

(נתקבל ביום 1.12.75)

היו"ר ש. ארבלי: אני פותחת את הישיבה.

חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 9), תשל"ה-1975

אני מקדמת בברכה את ארגון נכי צה"ל.
ברצון נענינו לבקשתכם להופיע בפנינו ומוכנים לשמוע את השגותיכם.

ש. לדור: אני רוצה להעיר על הצעה אחת הכלולה בהצעת החוק ולהעיר על הצעות שאינן כלולות בהצעת החוק.

בנוגע לסעיף 5 שדן במינוי אפוטרופוס האם ההצעה הזאת בעלת תוקף רטרואקטיבי?

היו"ר ש. ארבלי: זו הכוונה.

ש. לדור: זה לא כתוב פה. נניח אפוטרופוס הגיש תביעה לגבי אדם שנפגע ב-1948. שילמו פה כתוב מיום שחרורו של הנכה משירותו הצבאי - האם זה רטרואקטיבי?
לו עד כה מיום שהגיש את התביעה.

מ. סמיר: לא.

ש. לדור: אם כך יש פגם בהצעה הזאת.

היו"ר ש. ארבלי: אנחנו דברנו על הוראת מעבר ובתוכם אותו מקרה שהיה פסק-דין לגביו. אצלי רשום שהנוסח של הסעיף הוא מהיום אבל לגבי המקרים הקודמים תהיה הוראת מעבר - ועל זה הוחלט שתפנו למר גלס לשם ניסוח. זו היתה החלטה של הוועדה ובלבד שלא יקדם ביותר משנה אחת להגשת התביעה. גם על הוראת מעבר הסכמתם.

מ. סמיר: אז דברנו לגבי תחולה. נקבע שסעיף 5 יחול על תביעות שהוגשו ב-1 באפריל 1974. כוונת החוק היא לא לעורר עכשיו דברים מלפני 25 שנים כי זה קשה מאד לביצוע.

ל. דיציאן: נניח שהאפוטרופוס הזניח מה המסכן אשם?

היו"ר ש. ארבלי: יש החלטה של הוועדה ועל פי זה צריך לנסח את הסעיף.

ה. זיידל: יוצא דבר מאד מוזר. האיש שבשבילו עשינו את החוק הוא לא יזכה. כך הוחלט בוועדה שאתם תמצאו דרך לתקן זאת.

היו"ר ש. ארבלי: רשום אצלי שלגבי העבר צריכה להיות הוראת מעבר. אמרנו: כל התיקון בא לאור המשפט שהיה ופסק-הדין שהתקבל, והלחץ שלנו לפני כמה שנים.

א. גלס:
זה ענין שעלול ללכת אחורה במשך עשרות
בשנים עד תחילתו של החוק שנת 1949.
איך יודעים כמה אנשים עכשיו יתעוררו ועל-סמך זה יחבטו.

היו"ר ש. ארבלי:
אם היה עוול כלפי האנשים האלה איננו
יכולים להשלים איתו. הוועדה החליטה
על הוראת מעבר לגבי המקרים האלה.

ש. לדור:
לגבי העבר זה לא נעלם כי האנשים הגישו
תביעות וזה קיים - אולי לגבי העתיד זה
נעלם.

אני רוצה להעיר עוד הערה: מכיון שמדברים
על תוקף רטרואקטיבי - כפי שהבינותי - היום בהצעה נקבע במידה והאפוטרופוס
מגיש את התביעה תוך שנה מיום קרות המקרה הרי שאז יאשרו את הנכה מיום
שהוא נפגע. אבל זה ידע האפוטרופוס לאחר שהחוק יפורסם. מה לגבי אפוטרופוס
שהגיש כאשר...

היו"ר ש. ארבלי:
את הסיפא מחקנו ופה נתנו לקצין
התגמולים חופש תמרון.

ש. לדור:
אני רוצה להתייחס להצעה שאינה כלולה
פה. לפני מספר שנים לאור הבעיה החמורה
שהתעוררה לגבי נכי צה"ל קשים מאד. קשים מאד, בשפת החוק, זה נצרכים
כאלה שאינם מסוגלים לעבוד לצמיתות מפאת נכותם הקשה - 100% מיוחד. זה
משותקים, עוורים, קטועי גפיים עליונות ותחתונות שהם מתקיימים מתגמול
של משרד הבטחון בלבד. לגבי נכים בעלי שיעור נכות מיוחד כאשר הם נפטרים
מכל סיבה שהיא, אנו מבקשים, שתוכר אלמנות שאירי כאלמנת חלל שאירי
מוכרים. נמקנו את זה בכמה הנמקות: (1) אשתו של נכה מסוג זה איננה מסוגלת
לעבוד כי היא צמודה לנכה. מקדישה את כל חייה לנכה ואין לה אפשרות
להשתכר וליצור לעצמה רזרבות ליום קשה. (2) נכים מסוג זה גרים בדירה
של משרד הבטחון. אין להם חסכוניות הם מתקיימים מתגמולים של משרד הבטחון.
(3) הם אינם מסוגלים לבצע ביטוח חיים. כאשר נכה כזה מבקש לעשות ביטוח
חיים החברות מסרבות לעשות גם לגבי נכים יותר קלים מאלה. (4) הם אינם
זכאים לקבל פנסיה ממקום עבודתם כי לא עבדו במקום עבודה.

פנינו אז למנכ"ל משרד הבטחון ובקשנו
שבכל מקרה יכירו באלמנות מסוג זה כאלמנות שאירי. המספר כרגע הוא
מצומצם מאד. היום אם הוא נפטר כתוצאה מנכותו - אין בעיה. לגבי נכים
קשים, נקה משותקים, קשה לקבוע בוודאות באיזה מידה הוא נפטר מהנכות.
הוא מרותק לכסא גלגלים הוא מעלה שומן מחוסר תנועה, מחזור הדם לא בסדר
והוא עלול למות מהתקף-לב.

יושבים פה אנשי משרד הבטחון שהם רחמנים
ובכל מקרה שקרה עד היום, מר פינק המליץ בפני מנכ"ל משרד הבטחון להכיר
באלמנה כאשת חלל. אבל מר פינק קיים היום המנכ"ל לא קיים. איננו יודעים
מה יהיה מחר. כאשר העלינו זאת בפני המנכ"ל הוא אמר: זה לא בעיה של
רצון טוב אלא בעיה של תחיקה והוא המליץ שזה יהיה בתחיקה.

היו"ר ש. ארבלי:
הצעתכם היא שבכל מקרה של מוות יוכר
כאילו הוא נפטר כתוצאה מהנכות.

א. פינק:

אנחנו לעצם הנושא התייחסנו ומתייחסים באהדה. כפי שנאמר פה ע"י נציג הארגון בכל מקרה קונקרטי גם פתרנו את הבעיה לגופה. כאשר בחנו את האפשרות לעגן את הענין בחוק התעוררו מספר שאלות, חלקן פורמליות וחלקן ענייניות.

באשר לבעיות פורמליות תחיקתיות - אם נעגן את הדבר בחוק אנחנו מערערים יסוד חשוב שטמון בבסיס החוק עצמו והוא הענין של קביעה עקב השירות - עקב הקניית הזכות עקב השירות. הענין הזה הועלה ע"י נציג של משפחות שכולות לוותר על הסייג הזה עקב השירות כתנאי להקניית זכאות. כאשר מתחילים לערער את היסוד הזה לגבי קבוצה אחת לא ברור איך עומדים לגבי הקבוצות האחרות.

לגבי הבסיס הענייני - גם כן הועלו

מספר שאלות כאשר בחנו לגופו של ענין. באשר לקבוצה אחת של נצרכים שמתקיימי על תגמולים בלבד ברור שקיים פה מבחן כלכלי ברור. אנשים כאלה אינם מסוגלים להשתכר למחייתם וזה מסופק להם מתקציב המדינה - ואז צריך להקנות למשפחה המשך הזכאות. לא כן הדבר לגבי נכים בדרגת נכות מיוחדת שמבחינה כלכלית הם אנשים מבוססים מאד, אפילו אמידים. נשאלת השאלה באיזה מידה צריך לקיים משפחה כזאת כאשר האיש יכול להתפרנס ולדאוג לעתיד משפחתו מכיון שהשאיר מאחוריו נכסים רבים. האם במקרה כזה באופן אוטומטי צריכה לחול אחריית המדינה? - לגבי נצרכים מבחינה כלכלית סוציאלית הדבר מוצדק. אבל מתעוררים קשיים פורמליים לגבי הקבוצה השניה שנראה לנו שאין הדבר מוצדק.

לכן בינתיים בדיון שהיה בנהלת משרד

הבטחון הוחלט להשאיר את המצב הקיים ולהשאיר את המקרה לפתרון לגופו של ענין כאשר מתעוררת הבעיה והבעיה הזאת בדרך כלל באה על פתרונה.

היו"ר ש. ארבלי:

לגבי הפגיעה בעקרון עקב השירות - אני חושבת שהדבר כאן לא דומה. כאשר חייב כתוצאה מכך נהרג זה דבר אחד וכאשר אותו חייל הפך להיות נכה עקב השירות ובתקופת היותו נכה הוא נפטר, אולי בגלל התקפת-לב, יש הבדל בין שני המקרים. הפגיעה בו היתה עקב השירות.

נקודה שניה - אולי אפשר להתייחס

לנצרכים לאותם מקרים שהם נכים קשה ומצבם הכלכלי קשה וחיים אך ורק על תגמולים. אולי לזה הייתם מוכנים ללכת ולא להשאיר את המצב כפי שהוא. אי אפשר להשאיר את זה תלוי בנדיבותו של אותו אדם שישב במשרד הבטחון. רצוי שנעגן את זה בחוק.

גם אני תומך בזה.

ה. זיידל:

ל. דיציאן:

לגבי נצרכים - בהחלט יש לעגן בחוק. אי אפשר להשאיר מצב שיהיה תלוי בשיקול דעתו של אדם או של וועדה. ברור שלגבי אלה שאינם נצרכים יכולים למצוא נוסח שיקבע שיוכל לקבל את המינימום מהמוסד לביטוח לאומי. גם אם יש לו הכנסה מרכוש אינני יודע מה קורה איתו היום זה קיים מחר לא. לכן יש למצוא דרך שיוכל לקבל סכום מהמוסד לביטוח לאומי.

המוסד לביטוח לאומי נותן במקרה כזה?

היו"ר ש. ארבלי:

א. איסירוב:

כאשר נכה נצרך עובד ולא נפטר כתוצאה מנכותו חלים עליו דינים של פנסיות, קיצבת שאירים וכו'. אם הוא עובד המדינה חל עליו חוק שירות המדינה. אלא אם כן עקב השרות הוא נפטר ואז הוא זכאי לתגמולים. העובדה שהוא נכה בנכות קשה ועובד אינה פוגעת בו. יכול להיות שהוא עובד עצמאי ולא הבטיח את עצמו אז דינו כדין עובד עצמאי שלא הבטיח את עצמו ואז אין עליו פנסיה.

אם נקבל את ההצעה רק אלה שלא הבטיחו את עצמם בפנסיה - אין פנסיה שיכול לקבל עובד שמתקרבת לתגמולים שנותנים עפ"י החוק הקיים. אלה שביטחו את עצמם בקרן פנסיה האלמנה שלהם תהיה מקופחת בהשוואה לאותה אלמנה שהנכה לא ביטח את עצמו. אם נקבל את העקרון זה יהיה לגבי אלה שהם נכים מיוחדים.

היו"ר ש. ארבלי:

נניח שהזכות תישמר וההתחשבנות תהיה איתכם. אתם תחשבו את האיש הזה כחלל. אם מגיע לו תהיה התחשבנות ביניכם לבין אותה קרן ותקבלו חזרה את מה שמגיע ותחננו שווה לכולם.

ה. זיידל:

אבל לגבי הכספים שהצטברו לזכותו כמענק לא צריך לשלול ממנו.

א. איסירוב:

אם יקבלו את ההצעה יצטרכו להחיל את זה על כולם בין אם אלה שיש להם פנסיה ובין אלה שאין להם פנסיה.

היו"ר ש. ארבלי:

איננו מתנגדים שתחילו זאת על כולם.

ז. אמיר:

אנחנו חייבים להיזהר בנושא הזה כי ע"י החלטה שלנו אנחנו עלולים לקעקע את עקרונות הפנסיה הקיימים. אנחנו גם יודעים שעומדים בפני הצעת חוק של פנסיה ממלכתית. לכן אני מציע לדחות בינתיים את הסעיף הזה ולברר אותו היטב על כל השלכותיו בטרם נחליט.

היו"ר ש. ארבלי:

אנחנו מבקשים מנציגי משרד הבטחון לחשוב על הנושא ולהציע לנו נוסח.

מ. דרובלס:

אני יוצא מחוץ הנחה שהרבה מקרים כאלה לא יהיו. אבל אם יכולים להיות מקרים כאלה ואז נוצרת אפליה בין זה שביטח את עצמו לעומת זה שלא ביטח את עצמו - אז נחזיר לאותה אלמנה את אותם חסכוניות שהוא חסך ויהיו מקרים בודדים שיהיו מקופחים לטובה וכל מקרה כזה יקבל פנסיה.

ז. אמיר:

יש פה הבדל אחד - בפנסית יסוד זה נכון. המשפחה יכולה לקחת את כל הסכומים שהצטברו לזכותו. בקרן פנסיה מקיפה אז 25.4% נשאר דמי סיכון.

היו"ר ש. ארבלי:

ההצעה שמועלית פה אינה באה לפגוע בקרנות אלא להיפך. סעיף 5 יבוא להקנות אותה זכות בהוראות מעבר לגבי המקרים בעבר ונמחק את הסיפא. מר גלס לא היה באותה ישיבה ובקשתם לדבר איתו על-מנת שיכין נוסח.

א. גלס:

נניח שניתן את הזכות הזאת רק לאלה שפעם הגישו בקשות לפני תחילתו של החוק ולפני ה-1 באפריל 1974. אז אמנם אנחנו יודעים מי הגיש בקשה - זה נכון וזה היה פתרון קל. אבל אני רואה בדבר הזה עוול לגבי אנשים שקיבלו יעוץ משפטי בזמנו שאמרו להם: אין לכם מה להגיש בקשה. כמה מונים האנשים האלה? - זה דבר נעלם. אם הוועדה מוכנה להסתפק ולהעניק את הזכות הזאת רק לאלה שהגישו פעם בקשה - זהו פרס לנודניקים. זו תהיה התוצאה אם הזכות הזאת תוענק רק לאלה שהגישו בקשה בפועל. כמה אנשים יהיו זכאים להגיש את הבקשה על דברים שהיו מאז 30.11.47 - עד כמה שאני מבין - זה נעלם זאת אינכם יודעים

שאלתי היא האם הוועדה רוצה לעשות אפלייה ולהעניק את הדבר רק לאלה שאי פעם הגישו את הבקשה; או גם לאלה שקיבלו יעוץ משפטי שאין מקום להגיש בקשה והסתפקו בזה?

היו"ר ש. ארבלי:
לפעמים מגיע פרס לנודניקים. בגלל אותה עקשנות הצדק יוצא בסופו של דבר לאור. להגיד על אלה שהם נודניקים, אלה שרוצים למצות את הצדק - אני לא אומרת שהם נודניקים.

אנחנו לא הצענו להפלות שום דבר. הוועדה הציעה הוראות מעבר בקשר לכולם.

ל. דיציאן:
הנעלם אמנם קיים אבל אינני חושב שזה יכביד על תקציב משרד הבטחון אם יהיו עוד 20 מקרים - זה לא יהיה אסון. אני לא חושב שצריך להפלות בין אלה שהיו נודניקים לבין אלה שלא היו נודניקים. אם תהיה הוראת מעבר שמי שיגיש בקשה תוך שנה מיום כניסתו של החוק זכאי לקבל - זה לא יהיה העניין שישבור את גבו של הגמל.

א. גלס:
אם הוא היה צריך למנות אפוסטרופוס אז הוא נכה 100% - כמה כסף יצטרכו לשלם למפרע משנת 1947 ועד היום?

היו"ר ש. ארבלי:
האם אלה לא מקבלים תגמולים?

א. איסירוב:
תגמולים שונים.

י. רוזם:
רובם מקבלים אפוסטרופוס של טיפול רפואי התגמול הוא מכסימלי והסכומים ענקיים. חולה נפש אם יקרה לו משהו תלוי מה הרויח לפני כן - זה קשור עם קרן השוואה. חולה כזה יקבל 3,000 לירות בנוסף להוצאות טיפול רפואי.

א. גלס:
לגבי העתיד - על זה אין מחלוקת. לגבי העבר - השאלה היא לאיזה סכומים עשויים להגיע?

היו"ר ש. ארבלי:
אם הם מקבלים - אין בעיה בכלל. המדובר על אלה שלא קיבלו.

א. גלס:

נניח שאדם נפצע בנובמבר 1947 ונהפך לנכה 100%. נניח שהוא כל הזמן היה בבית ולא היה בבתי-חולים. כמה צריך לשלם לו רטרואקטיבית לאור ההצעה שמוגשת? - עשויים לבוא אנשים שעד עכשיו לא היו רשומים במשרד הבטחון כי בזמנו קיבלו יעוץ משפטי שאין מקום להגיש את הבקשה כי הזמן עבר.

י. רוזם:

אי אפשר לדעת דבר כזה. תלוי אם הוא היה בבתי-חולים וכמה זמן? - התגמול התחיל מסכום של 20 לירות והגיע היום לסכום של 3,000 לירות בחודש.

א. גלס:

אם כך אני מבין שמדובר בעשרות אלפי לירות לנכה אחד.

א. נויבך:

התגמול בא כדי לתת לו קיום ולא לגבי הקיום שהיה לו בעבר.

ל. דיציאן:

אני מציע פשרה: לתת להם אפשרות להגיש את הבקשה תוך שנה מיום כניסתו של החוק אבל לא יקבלו תגמולים יותר מחמש שנים רטרואקטיבית.

מ. דרובלס:

אני מוחה על גישתו של היועץ המשפטי. הוא אינו צריך להיהפך לנציג האוצר. המדינה לא יכולה לעשות חשבון כמה שזה יעלה. המדינה צריכה לראות אם הבעיה צודקת או לא צודקת. דרך אגב אינני סבור שזה יעלה לסכומים כאלה שהמדינה לא תוכל לעמוד בהם. אם יש אומללים שנפגעו בזמן ששירתו את המדינה לא צריך לעשות חשבון איתם כמה זה יעלה. אדם לא צריך להילחם במשך 27 שנה על הצדק. נכון שהוא נהפך ל"נודניק" אבל כל הכבוד שישנם אנשים כאלה שנלחמים ולא נשברים באמצע.

היו"ר ש. ארבלי:

השופט קבע שאת הסעיף הזה יש למחוק. גם על הנוסח הזה היה בג"צ והיתה חשובה של בית דין העליון שצריך לשכנע את חברי הוועדה שהעניין הוא בלתי צודק ויש למחוק אותו.

מ. דרובלס:

אינני חושב שמדובר על הרבה מאד מקרים כך שהם לא יהיו סכומים אסטרונומיים שהמדינה לא תוכל לעמוד בהם. אפילו אם נקח משנת 1947 אין הרבה חולי-נפש שהם משרתים במילואים. לגבי אדם ששירת ב-1947 ולאחר מכן קיבל מחלת נפש ולא קיבל שום עזרה מהמדינה, אינני יודע אם אותה משפחה לא נכנסה לחובות עצומים. לכן אני מתנגד לפשרה של 5 שנים. אם אדם שילם מכספו במשך 25 שנה בשביל להחזיק אדם כזה, המדינה צריכה לפצות אותו. אם הוא היה על-חשבון משרד הסעד אז שתיעשה התחשבנות. לכולם כואב שצריך להוציא אבל אם לאזרח מגיע חובת המדינה לתת ולא ללכת לשום פשרות.

היו"ר ש. ארבלי:

בפסק-הדין נאמר כך: אין אנו מוצאים כל עילה למתן צו על-תנאי. כבר אמרנו וסקרנו ואמרנו בפסקי-הדין הקודמים שניתנו בעניינו של העותר, שמשאלתו היה עניין למחוקק לענות בו, ואין בית משפט זה מוסמן ליטול לעצמו תפקיד של חקיקה. כעת כשהודות למאמציו של העותר הגיע העניין לשלב של חקיקה, פתוחה הדרך בפני העותר לשכנע את חברי הכנסת, שסעיף 7(ג) הנ"ל הוא בלתי צודק בעליל ושיש למחוק אותו. נראה מהמסמכים שגרמו לעתירה, שהעותר פנה כבר בעניין זה ליו"ר ועדת העבודה של הכנסת, ויש להניח, שמליאת הכנסת או הוועדה שתטפל בהצעת החוק, ידונו בטענות העותר בכובד ראש.

א. גלס:

נניח שאדם נפצע בנובמבר 1947 ונה
לנכה 100%. נניח שהוא כל הזמן היה
בבית ולא היה בבתי-חולים. כמה צריך לשלם לו רטרואקטיבית לאור ההצעה
שמוגשת? - עשויים לבוא אנשים שעד עכשיו לא היו רשומים במשרד הבטחון
כי בזמנו קיבלו יעוץ משפטי שאין מקום להגיש את הבקשה כי הזמן עבר.

י. רוזם:

אי אפשר לדעת דבר כזה. תלוי אם הוא
היה בבתי-חולים וכמה זמן? - התגמול
התחיל מסכום של 20 לירות והגיע היום לסכום של 3,000 לירות בחודש.

א. גלס:

אם כך אני מבין שמדובר בעשרות אלפי
לירות לנכה אחד.

א. נויבך:

התגמול בא כדי לתת לו קיום ולא לגבי
הקיום שהיה לו בעבר.

ל. דיציאן:

אני מציע פשרה: לתת להם אפשרות להגיש
את הבקשה תוך שנה מיום כניסתו של
החוק אבל לא יקבלו תגמולים יותר מחמש שנים רטרואקטיבית.

מ. דרובלס:

אני מוחה על גישתו של היועץ המשפטי.
הוא אינו צריך להיהפך לנציג האוצר.
המדינה לא יכולה לעשות חשבון כמה שזה יעלה. המדינה צריכה לראות אם
הבעיה צודקת או לא צודקת. דרך אגב אינני סבור שזה יעלה לסכומים כאלה
שהמדינה לא תוכל לעמוד בהם. אם יש אומללים שנפגעו בזמן ששירתו את
המדינה לא צריך לעשות חשבון איתם כמה זה יעלה. אדם לא צריך להילחם
במשך 27 שנה על הצדק. נכון שהוא נהפך ל"נודניק" אבל כל הכבוד שישנם
אנשים כאלה שנלחמים ולא נשברים באמצע.

היו"ר ש. ארבלי:

השופט קבע שאת הסעיף הזה יש למחוק.
גם על הנוסח הזה היה בג"צ והיתה חשובה
של בית דין העליון שצריך לשכנע את חברי הוועדה שהעניין הוא בלתי צודק
ויש למחוק אותו.

מ. דרובלס:

אינני חושב שמדובר על הרבה מאד מקרים
כך שהם לא יהיו סכומים אסטרונומיים
שהמדינה לא תוכל לעמוד בהם. אפילו אם נקח משנת 1947 אין הרבה חולי-
נפש שהם משרתים במילואים. לגבי אדם ששירת ב-1947 ולאחר מכן קיבל מחלת
נפש ולא קיבל שום עזרה מהמדינה, אינני יודע אם אותה משפחה לא נכנסה
לחובות עצומים. לכן אני מתנגד לפשרה של 5 שנים. אם אדם שילם מכספו
במשך 25 שנה בשביל להחזיק אדם כזה, המדינה צריכה לפצות אותו. אם הוא
היה על-חשבון משרד הסעד אז שתיעשה התחשבות. לכולם כואב שצריך להוציא
אבל אם לאזרח מגיע חובת המדינה לתת ולא ללכת לשום פשרות.

היו"ר ש. ארבלי:

בפסק-הדין נאמר כך: אין לנו מוצאים
כל עילה למחן צו על-תנאי. כבר אמרנו
וסקרנו ואמרנו בפסקי-הדין הקודמים שניתנו בעניינו של העותר, שמשאלתו
היה עניין למחוק לענות בו, ואין בית משפט זה מוסמך ליטול לעצמו תפקיד
של חקיקה. כעת כשהודות למאמציו של העותר הגיע העניין לשלב של חקיקה,
פתוחה הדרך בפני העותר לשכנע את חברי הכנסת, שסעיף 7(ג) הנ"ל הוא בלתי
צודק בעליל ושיש למחוק אותו. נראה מהמסמכים שגרמו לעתירה, שהעותר פנה
כבר בעניין זה ליו"ר ועדת העבודה של הכנסת, ויש להניח, שמליאת הכנסת או
הועדה שתטפל בהצעת החוק, ידונו בטענות העותר בכובד ראש.

א. נויבך:

אני רוצה לבוא לעזרתו של מר גלס.
כעובד מדינה תפקידו לציין את העלות

של כל דבר לגבי כל חוק וחוק ואת ההשלכות האפשריות מבחינה כספית
ומבחינה ציבורית. מי שלא עושה זאת הוא מועל בתפקידו.

שנית - לגבי העניין של בעיית הצדק -

יש לי הרגשה שאנחנו מגלים רגישות לגבי בעיות שצריך להסתכל עליהם
בפרופורציה נכונה. אם יש בשוליים כמה מקרים מזה לבוא ולעשות חוקים
ודברים מיוחדים, אני חרד דוקא לאספקט הכספי. העלות של אגף השיקום
מאוצר המדינה השנה תסתכם ב-670 מיליון לירות. כ-650 מיליון לירות
יוזרמו לנזקקים למיניהם. לדעתי, לא צריך לנסות לחפש מה נעשה בעבר אלא
איך להבטיח מהיום ואילך את קיומו כדי שהוא יחיה כמו שצריך. לנסות
ולשחזר את כל הדברים שנעשו בעבר לא נוכל לתקן את כל העוולות במימוש
החוק אחורה. זה רק יעורר בעיות. גם בעית התגמולים יש בה מורכבות מסויימת.

אני מציע לחברי הוועדה גם מהאספקט

הכספי לנסות לראות את העניין מקדימה והלאה. אלו הוצאות נוספות שיש
למדינה וההוצאות בתחום הזה הולכות וגדלות, כי מרבית התגמולים צמודים
למדד המחירים ואין לנו שליטה על מה שמתרחש בעולם.

היו"ר ש. ארבלי:

אנחנו תמיד נהנים מהארותיו והערותיו
של מר גלס. אבל כאשר הוא מתחיל לדבר

על עניין העלות, את זה תשאיר לנציגי האוצר. אתה מאיר את עינינו לא פעם.
בשביל זה הם יושבים פה וחזקה עליהם וזה תפקידם והם חייבים לעשות את זה.
חובה על האוצר לעלות את הבעיות האלה. אנחנו מנפחים את העניין ללא שום
צורך. לא מגיעים להיקף כזה ולמימדים שאתם נוקטים בהם בכלל ללא
פרופורציה. מדובר לגבי נכים מחמת מחלת נפש או ליקוי בשכלו שלא הגישו
תביעה לתגמולים בזמן. מדובר על כאלה שלא היה להם אף אחד ומינו להם
אפוסטרופוס. על מקרים מצומצמים כאלה מדובר. כמה מקרים כאלה ישנם שעדיין
לא יכלו לקבל את התגמול שלהם? - אולי 10 מקרים.

ישנן שתי הצעות: (1) שתהיה הוראת

מעבר לגבי כל מי שיגיש בקשה תוך שנה מיום קבלת החוק. (2) הצעה של חה"כ
דיציאן שהרטרואקטיביות תינתן לתקופה של לא יותר מחמש שנים.

מ. גז:

מר טמיר אומר שמדובר בסכום של פיצוי.
מהו הגובה? - האם זה משתווה לחמש שנים?

מ. טמיר:

במקרים בודדים אם אדם יוכיח שהוא הוציא
על החולה סכומים מסויימים יכולים לפצות

אותו.

ה. זיידל:

למה במקרה כזה לא נאמר שקצין התגמולים
יחליט כמה זמן הוא יקבל רטרואקטיבית.

היו"ר ש. ארבלי:

אני מבינה שאתה מציע שתהיה תקופה להגשת
הבקשה תוך שנה לגבי המקרים שקרו בעבר

ומשאירים זאת לשיקול דעתו של קצין התגמולים לגבי התקופה.

א. גלס:

לפי ההצעה של חה"כ דיציאן אדם כזה
יוכל לקבל רק עד חמש שנים אחורה.

לפי ההצעה של חה"כ זיידל הוא יוכל לקבל אפילו 10 שנים.

לגבי המקרים החדשים לא מתעוררת השאלה

של רטרואקטיביות, זה עפ"י החלטת קצין התגמולים ללכת בחזרה עד ליום
השחרור. ואני בא להצעה של חה"כ דיציאן באותם המקרים שהיו בעבר אם
יגישו את התביעה תוך שנה אז הזכות תהיה מובטחת עד חמש שנים.

י. יודין:

ההגיון מחייב לקבוע מינימום עם מתן
זכות לקצין התגמולים לקבוע תקופה ארוכה

יותר.

היו"ר ש. ארבלי:

בואו נשלב את שתי ההצעות ביחד. חה"כ
יודין אומר: תהיה זכות להגיש תוך שנה

מיום קבלתו של החוק בקשה לתגמולים על אותה תקופה בעבר. יחד עם זאת
קובעים שהזכות תהיה לא פחות מחמש שנים אבל תהיה זכות לקצין התגמולים
לקבוע תקופה יותר מחמש שנים.

מ. דרובלס:

אני מבקש לתקן: במקום חמש שנים לכתוב
שמונה שנים. כי שמונה שנים זו תקופה

ממלחמת יוני 1967 ויש משהו בתאריך הזה. כמו-כך להשאיר את השיקול דעת
לקצין התגמולים להחליט על תקופה ארוכה יותר.

ה. זיידל:

מה שמציעים פה שבכל מקרה מגיע לו
שמונה שנים. כלומר, אחת שולל את הסמכות

שמגיע לו פחות.

אם העילה היתה אחרי יוני 1967 הוא
לא יקבל שמונה שנים.

היו"ר ש. ארבלי:

א. גלס:

אני רוצה לנסות לנסח את הקונצנזוס.
מה שמוצע כאן הוא: (א) אדם שבגלל המצב

הקיים היום לא הגיש תביעה, או הגיש תביעה והיא נדחתה, רשאי להגיש את
התביעה שנה אחת מיום תחילתו של חוק זה. (ב) הגיש את התביעה תוך שנה
אחת אזי הוא יקבל תגמולים רטרואקטיביים מהתאריך המוקדם משני אלה, או
מיום השחרור או מ-5 ביוני 1967. (ג) קצין התגמולים רשאי להאריך אחורה
את התקופה אם הפגיעה היתה לפני 1967.

היו"ר ש. ארבלי:

הוחלט: לקבל את הנוסח הזה.

בנוגע לסעיף 7(ג) יבוא נוסח חדש.

נשאר נושא שהעלינו בהתחלה וביקשנו ממשרד הבטחון שיכין נוסח והוא הנושא
שהועלה ע"י נציגי ארגון הנכים בקשר לנכים מיוחדים.

א. פינק:

נבחן אפשרות להצעת חוק חדשה בנושא
של שאירים של נכים נצרכים 100% פלוס.

א. גלס:

היה מדובר באחת הישיבות האחרונות על היחסים ההדדיים בין הנכה, המדינה ובין איש שלישי שהוא גרם לנזק והוא מקור הנכות. אתם שמעתם שהמצב היום שהברירה בידי הנכה לתבוע את המזיק ולקבל את הפיצויים. אם התובע היא המדינה יש למדינה זכות חזרה נגד המזיק. יש תסבוכת אחת - יכול להיות שהמקרה הזה מזכה לא רק טובת הנאה מהמדינה אלא גם מהמוסד לביטוח לאומי. במקרה כזה אומר החוק שאם המדינה נתבעה היא יכולה לחזור נגד המוסד והמוסד מצידו יכול לחזור נגד המזיק. אלא שבחוק נאמר שהעילה שעוברת לידי המדינה או למוסד לביטוח לאומי היא עילה לפי פקודת נזיקין אזרחי ולא עילה לפי חוק חדש של חוק נפגעי תאונות דרכים. מה שאני מציע הוא לתקן זאת בשני החוקים.

היו"ר ש. ארבלי: הוחלט: התיקון מתקבל.

חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 11)

סעיף 3:

מ. סמיר: בסעיף 3 נשאלה שאלה פשוטה מה חלקו של יתום כאשר אלמנה נישאת בשנית והוא סמוך על שולחנה? - הבטחנו שנביא תשובה לישיבה הזאת.

א. פינק: בדקנו את השיעורים של תגמולים המשחלמים לאלמנות עם ילדים והחלק המשחלם ליתומים בתוך התגמולים האלה לעומת שיעור התגמולים המשחלמים עבור יתומים לאלמנות שנישאו בשנית. ופה מחקבלת התמונה כדלקמן:-

אלמנה עם ילד אחד מקבלת היום סכום של 2,587 ל"י לחודש, כאשר החלק של האלמנה בתגמול הוא 1,645 ל"י שהם 64% של הסך הכל. חלקו של היתום הוא 942 לירות שהם 36% מתוך הסכום הכולל.

אותה אלמנה לאחר שנישאה בשנית מופחת סכום התגמול ששולם לה קודם לכן בסך של 1,446 ל"י שמהווה 56%. והסכום שנשאר ליתום הוא 1,141 ל"י שמהווה 44%. כלומר, החלק של היתום באופן אבסולוטי ויחסי הוא יותר גדול כאשר אמו נישאה בשנית.

ניקח דוגמא של אלמנה פלוס שני ילדים. סך הכל המשחלם לאלמנה כזאת הוא 2,972 ל"י לחודש. מזה חלקה של האלמנה הוא 1,645 ל"י שהם 55% וחלקם של היתומים הוא 1,327 ל"י שמהווה 45%. כאשר אלמנה כזאת נישאת בשנית מופחת סכום של 1,445 לירות שמהווה 49% ונשארים לחשלוט עבור היתומים סך של 1,527 ל"י לחודש שמהווה 51%.

הפרופורציה לא נשמרת בגלל התשלומים שנקבעו לילדים בתגמול הבסיסי לאלמנות עם ילדים.

מ. דרובלס: אלמנה שנישאת בשנית מקבלת זאת לכל ימי חייה?

א. פינק: היא מקבלת מענק חד-פעמי. תגמולים היא מפסיקה לקבל כי היא פוסקת להיות אלמנה. היא ממשיכה לקבל תגמולים רק עבור הילדים.

א. פינק:

נכון ישנה כאן בעייה אבל צריך לראות אותה בפרופורציה נכונה, לפחות בשתי נקודות אלה: (1) אם נקח את החלק השני של המשפחה כאשר הילדים שלו נמצאים אצל אשתו הראשונה. מהו סכום המזונות שהוא חייב לשלם עבור כל ילד או שני ילדים? - נראה מה הפרופורציה.

(2) יש חלק מסויים של הכנסה שלא

מופיע כאן ולא מצויין כאן ולא בגילום שהותלט עליו לגבי יתומים והוא שהמדינה נושאת בו בכל הנושא שקשור לחינוך. זה כולל חינוך על-תיכוני, וחינוך גבוה. אלה הם היום סכומים די ניכרים שמצטרפים להכנסה ואינם מופיעים בתגמול החודשי. זה אמנם לא מורגש אצל האלמנה עם ילדים קטנים אבל כאשר הם מגיעים לחינוך תיכון וגבוה זה באחריות המדינה ולא באחריות של האלמנה או של הבעל השני. צריך למצוא פה שילוב נכון ולראות כמה חייבים לשלם. חלק מהבעיות אינן ניתנות לפתרון ע"י כסף. יש ילדים שלה, יש ילדים שלו, יש ילדים משותפים לשניהם ואז מגיע הסיפור הילדים שלך ושלי מרביצים לילדים שלנו. אלו הן בעיות שהכסף לא יכול לפתור אותן. אני רק הוספתי פה להבהרת התמונה מספר נתונים.

היו"ר ש. ארבל:

אני רוצה להזכיר לחברי הוועדה כמה מן הדברים שהעלו פה נציגות האלמנות שנישאו בשנית: (א) ענין התגמול. (ב) ענין הטיפול המיוחד, אם זה טיפול פסיכולוגי או ענין של הוצאה בריפוי שיניים. (ג) הם היו רוצות שהתקופה של שלוש שנים שנקבעה, אם נישואי האלמנה לא עלו יפה, לחזור לקבל את התגמול שלה, תהיה יותר ארוכה. כאשר מתקרבת השנה השלישית מתחיל מתח ויש עצבנות במשפחה. אולי יש מקום להעלות את התקופה לחמש שנים

לגבי אותם 200 לירות שנתנו לילד עבור הגילום, הן ציינו, שזה לא עונה אפילו עבור מתן שיעורי עזר לילד.

א. נויבך:

בהמשך לדבריו של מר פינק - עשינו בדיקה ואמרנו כאילו אלמנה בעצם מקבלת ביטוח חיים בעקבות מות בעלה. אלמנה שלא נישאה ויש לה שני ילדים סך הכל ביטוח החיים שמעניקים לה זה 1 מיליון ו-100,000 לירות. כאשר בתוך זה הכנסנו תשלומים שוטפים וכאשר כל התשלומים צמודים עד גיל 65. לקחנו מקרה ממוצע של אלמנה בת שלושים עם שני ילדים והגענו לסכום שהזכרתי לעיל. אני חושב שזה ביטוח חיים לא מבוטל.

לגבי אלמנה שנישאת בשנית עם ילד אחד סך הכל ביטוח החיים מגיע ל-600,000 לירות. אני רוצה לתת כמה מספרים כדי לשבר את האוזן. כאשר אלמנה כזאת נפגעת היא יכולה לקבל מענק של 40,000 לירות. הלוואה של 50,000 עם ריבית של 7%. 15,000 לירות לכיסוי חובות. דיור זמני עד שלוש שנים 500 לירות לחודש. ועוד 2,000 לירות ביד. עשינו חשבון שאלמנה כזאת עומדת על הרגליים תוך תקופה מסויימת.

לגבי היתומים - יתום שנישא מקבל

מענק נישואין ודיור בסך של 25,000 לירות. כלומר, אם נבדוק מה אלמנה כזאת צריכה לתת לאותו יתום, בנוסף למה שמציידים אותה בראשית דרכה, הרי שהיתום מכוסה.

א. נויבך:

לכל אדם יש סל הוצאות שונה. אחד אוהב לאכול יותר והשני אוהב להתלבש יותר.

אם ננסה להיכנס למכבש ההוצאות של כל משפחה אני חושב שלא נוכל לעמוד בזה.

מ. דרובלס:

נציג האוצר שיכנע אותי דבר אחד שמוטב לחיות למען המדינה ולא למות למענה.

יחד עם זאת כל חייל יודע שכאשר הוא הולך לחזית ויקרה לו משהו ח"ו יש מי שידאג למשפחתו. אני חושב שצריך לחפש פתרון באמצעות משרד הבטחון לטיפול בשיניים שהם הוצאות מיוחדות ולסגור את הבעיה של יעוץ פסיכיאטרי ודברים אחרים.

חוץ מבעיית היתומים יש בעיה של אלמנות.

אני עכשיו לא מערער על הסכום שמקבלת האלמנה כמענק. לפי דעתי הבעיה היא בעיה מנקודה אחרת. לגבי אלמנה צעירה עד גיל 40 היא משתקמת בחיים. מה קורה עם אלמנה מעל לגיל 40 שיש לה קיצבה שלה והיא נישאת בגיל הזה. מתעוררת הבעיה כאשר עומדת להסתיים השנה השלישית. המתיחות במשפחה בודאי גדולה. נישואין מעל לגיל 45 הם בדרך כלל לא מתוך אהבה. האם אי אפשר להגיע לשני קריטריונים: (1) שעד גיל מסויים יהיה מענק ולהאריך את התקופה לחמש שנים. (2) מעבר לגיל מסויים, נניח, גיל 40, יהיה מענק יותר נמוך אבל האלמנה חמשיך לקבל את הקיצבה שלה. כדי שהבעל בגיל 50 לא יגיד מדוע אני צריך להחזיק אווך.

מ. גז:

אני מרכינה ראש בפני כל משפחה שנשברה עקב כל הדברים האלה. בנוגע להצעה להאריך

את התקופה משלוש שנים לחמש שנים - אני לא צריכה לעודד גירושין. ברגע שהיא התחתנה בשנית היא נהפכה כמו כל אלמנה שנישאה בשנית. ברגע שהיא נישאה והקימה בית ומשפחה אחרת אז היא מוכרחה להתקשר במשך השלוש השנים האלה. אם לא הסתדרה במשך שלוש שנים הראשונות אז זה אבוד. אם הגבר לא התקשר במשך שלוש שנים לילדים אז הוא לא יתקשר לעולם.

כאשר היא נישאת היא מקבלת סכום של

90,000 לירות. בסכום הזה אפשר למכור ולקנות דירה יותר גדולה. אשה שמת בעלה מסרטן, או אם בעלה נפל במלחמה, זו אותה טרגדיה. אלא מה לאותה המשפחה שהבעל נפל במלחמה המדינה משלמת לה. אותה הטענה שהעלתה פה אחת האלמנות כאשר אמרה: אני רוצה לפנק את הילד שלי ולקנות לו מתנה וקובעת סכום מסויים. בא הבעל ואומר: זה יותר מדי ואילו היה הבן שלו לא היה אומר זאת. אם היא עובדת אין שום בעיה אם היא רוצה לפנק את הילדים. אם היא לא עובדת, יתכן שצריך לקבוע לה תקציב קטן כדי שיהיו לה דמי כיס על-מנת שתוכל לפנק את ילדיה. אבל בשום אופן לא לעודד גירושין. מה זה? - נישואין וגירושין זה משחק ילדים? - אנחנו רוצים שהיא תקים בית ולא לחפש את הכדאיות. כאשר הולכים להתחתן עם מישהו לטוב ולרע היא מתקשרת עם הגבר הזה. יש הרבה דברים שמזעזעים אותי - אשה שמכניסה לביתה גבר והילדים צריכים לקבל אותו בצורה כזאת? - אינני יודעת באיזה חברה אני חיה בכלל?

ח. שמעוני:

אני מצטרף להרבה דברים שאמרה ח"כ גז. אינני מבין - אלמנה לא הופכת

לדפקטיבית אם בעלה נופל במלחמה. היא יפה, צעירה ואם גבר מתקשר איתה הרי שהוא אוהב אותה אחרת איזה מן יחסים הולכים לפתח לגבי אלמנה. מדוע שלא יתפתחו יחסים רגילים? - אם תקופה של שלוש שנים לא קשרו אותם אז לא יקשרו אותם לעולם. מדוע להשאיר את זה לאין סוף? - אני גם סבור שהיא הולכת עם נדוניה רצינית מאד בסך של 90,000 לירות. אם הבעל מחפש את הצד הזה אז יש לו על מה להסתכל.

ח. שמעוני:

לגבי הילד הראשון ההצעה היא נדיבה מאד. במקום 66% מגיע ל-44%. זה די מפתח אם מוסיפים את הקיצבה של המוסד לביטוח לאומי כאשר מצרפים את הילדים לצורך יחידת משפחה הסכום הזה הופך להיות יותר גדול. המעבר בין הילד הראשון לשני הוא לא נכון ויש לתקן שהמעבר לא יהיה 5% - ואני מדבר על ההפרש שנותר מחלקה של האשה. כלומר, חלקו גדול בעוד 9% ואת החלק הזה צריך לתקן.

לגבי אשה בגיל 45 אם היא התחתנה בלאו

הכי היא תתגרש כעבור שלוש שנים.

י. יודין:

אני נותן לעצמי דו"ח שאנחנו דנים בענין שאין קנה-מידה כללי לבחון ולשקול. כל מקרה הוא טרגדיה אינדיבידואלית ולכל מקרה מתלוות הרבה תופעות שאי אפשר לדון עליהם בפומבי. אבל כאשר מחפשים קנה-מידה אובייקטיבי כלשהו אני הייתי אומר כך: משרד הבטחון מגלה יחס של הבנה הראוי לציון במצבם של האלמנות. אני מניח שגם לטובת המשפחה באיזה שהוא שלב האלמנה מפסיקה להיות בעת ובעונה אחת גם נשואה וגם אלמנה, לאחר תקופה מסויימת ולאחר שנתמלאו אותן החובות שמשרד הבטחון מקבל על עצמו כדי להקל על אלמנת מלחמה להתחיל בחיים חדשים. לעומת זאת אני חושב שביחס לילדים כאן יש ענין תיקון. אני לא מדבר על חנאים חמריים שחיים אלה או אחרים אבל יש לא רק ענין חמרי אלא מעמדו של ילד חורג זו בעיה פסיכולוגית מורכבת ממדרגה ראשונה. ויש להבטיח לילדים אלה במידת האפשר מעמד בלתי תלוי בהורה החורג בתוך המשפחה. צריך לתת להם אפשרות של קיום כאילו הם לא נמצאים על שולחנו של האב החורג.

לאחר שאני מסכים עם הגישה היסודית של

משרד הבטחון אני סבור שצריך לעשות צעד נוסף בדבר התמיכה בילד השני שתהיה גבוהה יותר.

א. איסירוב:

מעמדו של יתום שאמו נישאה בשנית נשאר זהה. היא לא שוללת את זכותו לחינוך גבוה, לעזרה בדיור או ביעוץ פסיכולוגי. אין מעמדו מבחינה זו שונה ממעמדו של יתום שאמו לא נישאה בשנית. בנוגע למעבר מהילד הראשון לשני צריך לבדוק בקונטקסט הכללי. נתקלנו בתופעה שאלמנות טענו שההוצאה שלהם גדולה יותר בילד הראשון. אם בודקים את זה בצורה הפוכה כאשר הילד מתבגר ואז נופלת רמת התגמולים שלה. על כל פנים ההפרש הזה בין הילד הראשון לשני קיים גם כאשר אלמנה לא נישאת בשנית. מכל מקום אנחנו עשויים להגיע למצב שאלמנה עם שלושה-ארבעה ילדים שנישאת בשנית תקבל תגמולים יותר גבוהים מאשר אלמנה שלא נישאת בשנית.

לגבי ההצעה בנוגע לגיל מסויים - לא

ראינו שוני מהותי לגבי אלמנה בגיל יותר מבוגר אשר נישאת בשנית. השוני הוא שככל שהגיל שלהם עולה הבעיות הכלכליות יורדות והסיכוי שלהם להינשא הוא קטן. זה מושפע ע"י גיל האלמנה ומספר הילדים שיש לה. לכן לשמור זכות לתגמול לאלמנה כזאת זה יוצר מצב שאנחנו זונחים את העקרון שהתגמול ניתן לאלמנה בגלל אבדן מפרנס והופכים את זה לענין של פיצויים. כל גיל שלא נקבע הוא מאד שרירותי.

א. איסירוב:

לגבי הסכום האבסולוטי שמוצע לשלם לאלמנות - כמו שאמר חברי אמנון - קשה להיכנס לסל של כל משפחה, יש קנה-מידה אחר והוא סל של משפחה אומנת. שם אין את הצד הרגשי כי זה חצי עיסקה. גם שם כאשר מסדרים ילד אחד או שניים הסכום הוא שונה לגבי כל ילד. הסכום העיקרי הוא עבור הילד הראשון עבור הילד השני הסכום שמשלמים למשפחה יחסית הוא קטן. משרד הסעד משלם עבור הילד הראשון 600 לירות. היות ואנחנו מחפשים משפחה יותר מבוססת: הסכום הוא 800 לירות לילד אחד ומעולם לא הגענו לסכום שהוא יותר מ-1,000 ל"י לילד. כאשר הילד השני הוא פי אחד וחצי ולא פי שניים.

בענין ההוצאה בריפוי שיניים - כל זה נכנס בתוך הגילום. ריפוי שיניים זו הוצאה רגילה של משפחה וזו איננה הוצאה תריגה, בניגוד לטיפול פסיכולוגי. ההנחה היא שבהיותו יתום ואמו נישאה בשנית יש אפשרות לחשיפה בפני בעיות פסיכולוגיות לגבי כל ילד אחר שאביו לא נפל. את כל זה גלמנו חוץ מטיפול פסיכולוגי. אי אפשר להגיד על ילד מסויים שדוקא הוא זקוק לטיפול פסיכיאטרי בגלל שאביו נפל. אבל כקבוצה, עצם זה שהם יתומים, הם חשופים יותר. את הטיפול הזה לא גילמנו וממנים אותו ישירות, בעיקר בתחנות ציבוריות.

לגבי התקופה של שלוש שנים - כל תקופה שנקבע היא די שרירותית. מתוך נסיון שלנו במשך שלוש השנים הראשונות מתגלים הדברים. לא אמרנו שחייבים להתגרש אלא אם נתגלעו סדקים תוך שלוש שנים אלו. אחת האלמנות שהיתה כאן אמרה: אני חוששת מאד מהנישואין והיה טוב לוא היו מאריכים את זה בשנה, במקרים כאלה, בהחלט החוק מאפשר למשוך את התקופה. כי החוק אומר שצריך להתחיל בהליכים תוך שלוש שנים. אם התחילו ביעוץ לגבי נישואין וגירושין אנחנו רואים את זה כהליך.

היו"ר ש. ארבל:

אין מילים בפי - ואני תמיד מציינת בהערכה את עבודתו של משרד הבטחון בנושא הזה. אבל אני חושבת שנקודת המוצא שלנו תמיד היתה לעודד אותה אלמנה להינשא בשנית ולהקים משפחה מחדש. הצעדים שנקטנו בהם שירתו את המטרה ההפוכה זה עודד אותה להשאר אלמנה ולא להינשא.

תמיד עומדות בפני הבעיה כדאי או לא כדאי להינשא? מכיון שלא מדובר פה רק באהבה. זה לא זוג צעיר שפטור מכל אחריות - אבל גם זה צריך להיות בלי שום ספק. אנחנו מדברים כרגע באלמנה מהסוג הזה שהבעיות שלה הן לא כל כך קלות. כאשר הם נישאים וכל ההכנות הכרוכות בענין וההתאקלמות אחד לשני ולבני הבית האחרים, אני סבורה שתקופה של שלוש שנים היא איננה מספקת כדי להגיע להחלטה הסופית אם זו הדרך או לא. אני לא רואה בזה שום אסון ופסול במידה והתקופה תאריך לעוד שנתיים. זה לא בא לפגוע במשרד הבטחון, לתת לה אפשרות בתקופה יותר שקטה להחליט על הצעדים שינקטו. אולי במשך התקופה הזאת הם יתגברו על הקשיים ויגיעו למסקנה שיש להמשיך ולחיות ביחד. אני מבקשת מכם תשקלו את הנקודה הזאת ותביאו לנו חשובה לישיבה הבאה.

שנית - אני מסכימה לדבריהם של חברי הכנסת בנוגע לילדים. אם אלמנה נישאת בגיל יותר מבוגר זה נעשה בישוב הדעת וגם הוא מיושב יותר. לכן לא הייתי עושה הפרדה של גילאים שאם היא מעל לגיל 40 צריך לאפשר לה לחזור לגימלאות.

היו"ר ש. ארבלי:

לפי דעתי צריך להיות הבדל בין ילדים שאמם לא נישאה לבין חלקם של ילדים שאמם נישאה בשנית. הפרופורציה צריכה להיות אחרת כי המצב הוא שונה. שלא תהיה הרגשה לאותו יתום שהוא בן חורג. אם היא לא נישאת הבעיות האלה לא מתעוררות והכל בשביל הילדים. כאשר יש משפחה חדשה, יש ילדים נוספים והוא נדחק לקרן זיית. צריך להבטיח לאותו יתום וגם לילד השני תגמול יותר גדול. אם יש שלושה ויותר אז הסכום צריך להיות יותר גדול. אי אפשר להגיד שגם הילד השלישי והרביעי זה 11% - כפי שזה היום מוצע, כדי לעודד את החופעה של נישואין.

אם המגמה שלנו לעודד הקמת משפחה חדשה אז אנו צריכים לתת דעתנו כיצד להקל על המשפחה החדשה וגם לשאח את היתומים עם אותו תגמול שהם מקבלים.

שלישית - בזמנו כאשר הלכנו לגילום אמרתי שיש פנים לכאן ולכאן. זהו צעד חיובי שכל אלמנה קיבלה את כל הסכום. מאידך זה לרעת היתום מכיון שכל אותם הסכומים שניתנים למטרה הזאת הם לא תמיד מוצאים ליחוס. שיקול הדעת ניחן בידי האם אם להוציא את הכסף או לא. קודם לא היתה לה ברירה היא היתה חייבת לתת לאותו יתום את הטיפול הדרוש. אינני יודעת אם נוכל להחזיר את הגלגל אחורה אבל זה לא תמיד לטובתו של היתום. כי אז שיקול הדעת להוציא את הסכום נשאר בידי האלמנה ולא מוכתב לה שזה מיועד ליחוס - פה שגיתם.

אם זה עניין של טיפול פסיכולוגי אני מבינה שהדבר מובטח גם לאחר הנישואין. אותו הדבר גם לה בתקופה הראשונה של נישואיה. נשאלת השאלה לגבי טיפול רפואי אחר? - וכאן הזכירו את עניין של טיפול השיניים. ההפרש בין רופא שיניים פרטי לבין רופא של קופת-חולים הוא פי שלושה. אפשר גם פה לקבוע קריטריונים מה גובה הסכום שיעמוד לרשותו היום. הטיפול הוא יקר והסכום שגלמתם הוא לא כל כך משמעותי.

אבקש מכם לשקול את ההערות שנשמעו פה ולהביא לנו תשובות לישיבה הבאה.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00